

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตกเป็นผู้ต้องขัง ชั้นเลวมากและแนวทางการพัฒนาพฤตินิสัย Factors Affecting to be a Very bad class Prisoner and The rehabilitation approach

วีรวัฒน์ บุญนิกุล

Weerawat Boonnikoon

■ บทคัดย่อ

ระบบการจัดชั้นผู้ต้องขัง (class promotion system) ของงานราชทัณฑ์ไทย และประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก มีเป้าหมายสำคัญเพื่อการจำแนกกลุ่มผู้ต้องขัง เพื่อประโยชน์ในด้านการควบคุมและแก้ไขพัฒนาพฤตินิสัยได้อย่างเหมาะสม และมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันพบว่า ปัญหานักโทษล้นคุก (overcrowded) ทำให้พื้นที่ในเรือนจำไม่สามารถแยกคุมขังผู้ต้องขังได้อย่างเหมาะสม ส่งผลต่อการเรียนรู้พฤติกรรมอาชญากรในเรือนจำระหว่างกลุ่ม นำไปสู่ปัญหาการกระทำผิดซ้ำ (recidivism) โดยมีผู้ต้องขังกลุ่มที่กระทำผิดซ้ำยากต่อการแก้ไขปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและกระทำผิดวินัยในเรือนจำ เป็นกลุ่มเสี่ยงที่สำคัญต่อการกลับไปกระทำผิดซ้ำ และส่งผลต่อความหวาดกลัวอาชญากรรม ตลอดจนความเชื่อมั่นของสังคมต่อพันธกิจในการคืนคนดีสู่สังคมของกรมราชทัณฑ์ ซึ่งตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ยังไม่มีการศึกษาข้อมูลของผู้ต้องขังกลุ่มนี้อย่างเป็นระบบ ดังนั้น การศึกษาลักษณะทางประชากรของผู้ต้องขังชั้นเลวมาก จะทำให้สามารถวิเคราะห์สาเหตุและปัจจัยที่ส่งผลต่อการถูกลดชั้นเป็นผู้ต้องขังชั้นเลวมาก และนำไปสู่การกำหนดแนวทางในการพัฒนาพฤตินิสัยของผู้ต้องขังที่กลุ่มดังกล่าวได้อย่างเหมาะสมต่อไปในอนาคต บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ผู้เขียน ซึ่งศึกษา

* นักทัณฑวิทยาปฏิบัติการ ส่วนปฏิบัติการพิเศษ กองทัณฑวิทยา

Penologist operational level Special Operation Unit Penology Division

Received: August 6, 2020 Revised: November 25, 2020 Accepted: November 30, 2020

ในระดับปริญญาโทด้านอาชญวิทยาการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เนื่องจากสนใจที่จะศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการตกเป็นผู้ต้องขังชั้นเลวมากและแนวทางการพัฒนาพฤตินิสัยเพื่อให้ทราบถึงปรากฏการณ์ดังกล่าวที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน โดยใช้วิธีการศึกษาวิจัยแบบผสมผสานทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ (mixed method) ผลการศึกษาเป็นที่น่าสนใจว่าผู้ต้องขังชั้นเลวมากมีลักษณะทางประชากรที่สอดคล้องกันหลายประการ ซึ่งข้อมูลในเชิงปริมาณ ใช้ข้อมูลทัณฑ์หวัดที่มีการจัดเก็บในฐานข้อมูลผู้ต้องขังด้วยระบบคอมพิวเตอร์ของกองยุทธศาสตร์และแผนงาน กรมราชทัณฑ์ จากข้อมูลปัจจุบันพบว่า มีจำนวนกว่า 7,352 คน และการสัมภาษณ์เชิงลึก in-depth interview) ผู้ต้องขังชั้นเลวมากจำนวน 15 ราย พบว่า ผู้ต้องขังชั้นเลวมากมีลักษณะทางประชากรร่วมกันในด้านกลุ่มอายุที่มีแนวโน้มกระทำผิดตั้งแต่อายุน้อย โดยโอกาสทางการศึกษา ขาดความมั่นคงทางอาชีพ มีจำนวนครั้งในการกระทำผิดเกิน 3 ครั้งขึ้นไป กระทำผิดซ้ำในคดีอาชญากรรม มีประวัติเสพยาเสพติดและกระทำผิดวินัยนำสิ่งของต้องห้ามเข้าเรือนจำ จึงถูกลดชั้นตกเป็นผู้ต้องขังชั้นเลวมาก จึงทำให้ไม่ได้รับสิทธิประโยชน์และใช้ระยะเวลาในการเลื่อนชั้นยาวนานขึ้น

คำสำคัญ: ปัจจัย, ชั้นเลวมาก, แนวทางการพัฒนาพฤตินิสัย

■ Abstract

The study of factors to be a very bad class prisoner and the rehabilitation

approach is to study the demographic characteristic of the prisoners who are a very bad class prisoner. Also, this study is to analyze the factors in affecting a very bad class prisoner. This includes the study of the rehabilitation approach for a very bad class prisoner. The study is used by the mixed method with quantitative and qualitative research. Quantitative study analyzes the secondary Data from the data base of the Strategy and Division, Department of Corrections. With the qualitative study, the study is separated to be the In – depth interview by the case study with 15 cases and the focus group of the correctional officers in the 3 prisons which have a highest number of very bad class prisoners. These prisons consist of Central Correctional Institution for Drug Addict, Bangkok Central Prison, and Klong Prem Central Prison. There are 33 prisoners for the study. The study results found that there are 3 types of a very bad class prisoner 1) the reoffending prisoners from 3 times or more, 2) reducing class of prisoner from contrabands smuggling and violating the prison disciplines and 3) offences according to the Ministry of Justice announcements which has announced by the Royal Thai Government Gazette announcement on 1st May, 2020, especially the violent and serious cases which are interesting among people. The data is used to analyze the demographic characteristics

of the very bad class prisoners. According to the data based of people and cases from the strategy and plan division, this study found that there are 7,899 very bad class prisoners in the correctional system (Source: January,2020). The statistical data of the very bad class prisoner characteristics is classified by gender, type of offence, age, educational level, and occupation. The study found that most very bad class prisoners are male with 93.1 percent and female with 6.9 percent. According to the types of offences, the study found that most very bad class prisoners both male and female are reoffending prisoners more than 3 times. Highest number of offending is related to drug trafficking. Female prisoners are higher than male with 92.1 percent while male prisoners is 68.5 percent. The second number of offending is related to property with 23.2 percent, sex offending with 2.4 percent, and life and body harm 23.2 percent. Most very bad class prisoners have been reduced their classes by violating prison disciplines according to the Corrections Act B.C. 2560. The study also found that male prisoners are related to contraband smuggling which are 121 prisoners. Escape cases are 34 prisoners. With their education background, the study found that most prisoners graduated the primary school level, and secondary school

level respectively. They have unstable occupations such as general employment, traders, and unemployment with the same amount. This is the reflection to be a risk group to involve with drug trafficking. With insufficient income, this factor leads them to reoffend and they become Habitual Offenders. According to the data of the demographic characteristics in statistics by the Strategy and Plan Division, the study presented that the data is consistent the In-Depth interview. It can be seen that most very bad class prisoners reoffend in case of drug trafficking and violating the prison disciplines, especially in case of cell phone or drug smuggling. This includes prisoner escape. Also, most prisoners commit crimes at young age. They also have associated with vices and being expelled from school. They also have Antisocial behaviors. This leads them to become a very bad class of prisoners. However, the focus group of the correctional officers presented that this group of prisoners is still able to change their behaviors, but it may have to take a long time and design a specific program for the very bad class prisoners which different from other inmates.

Keywords: Factors, Very bad class, Rehabilitation approach

■ บทนำ

ระบบการจัดชั้นผู้ต้องขัง (prisoner class promotion) ถือเป็นกระบวนการสร้างแรงจูงใจ ในระหว่างการควบคุมผู้ต้องขังในเรือนจำ และเป็นแนวทางปฏิบัติด้านการเสริมแรง (social sanction) ตามหลักทัณฑ์พินาศ (พรชัย ชันดี และคนอื่น ๆ, 2543) ที่กรมราชทัณฑ์ดำเนินการ มาตลอด ตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน โดยมี วัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมให้ผู้ต้องขังปฏิบัติตน อยู่ในระเบียบวินัย มีสำนึกความรับผิดชอบ ต่อตนเองและส่วนรวม โดยการให้ประโยชน์ตอบแทน ลดหลั่นตามชั้นของผู้ต้องขัง ซึ่งพิจารณาจากผล ความก้าวหน้าของผู้ต้องขังที่มีความประพฤติดี มีความอดสาหะในการพัฒนาตนเอง ทั้งการศึกษา อบรม การฝึกวิชาชีพ ตลอดจนการปฏิบัติ อยู่ใน กฎระเบียบวินัยของเรือนจำ โดยมีการกำหนดชั้น ผู้ต้องขัง แบ่งออกเป็น 6 ชั้นประกอบด้วยชั้นเยี่ยม

ชั้นดีมาก ชั้นดี ชั้นกลาง ชั้นเลว และชั้นเลวมาก โดยผู้ต้องขังที่มีความประพฤติดี จะได้เลื่อนชั้น เป็นชั้นดี ชั้นดีมาก และชั้นเยี่ยมตามลำดับ ในขณะเดียวกัน หากผู้ต้องขังกระทำความผิดซ้ำ หรือกระทำความผิดวินัยเรือนจำ จะถูกลดโทษเป็น ชั้นเลวและชั้นเลวมาก ซึ่งปัจจุบันตามกฎหมายกระทรวง พ.ศ.2563 ได้เปลี่ยนการเรียกชื่อชั้นเลวมาก เป็นชั้นต้องปรับปรุงมาก มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 14 มกราคม พ.ศ. 2563 (พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560, 2560) อย่างไรก็ตาม เนื่องจากการดำเนินการศึกษาเรื่องนี้เกิดขึ้นก่อนที่จะ มีการแก้ไขกฎหมาย จึงยังใช้ชื่อชั้นเลวมาก เพื่อให้ สอดคล้องกับเนื้อหาที่ดำเนินการในตอนต้น

เมื่อพิจารณาสถิติเปรียบเทียบย้อนหลังไป ในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา พบว่า มีสถิติ ผู้ต้องขังที่ถูกลดชั้น เป็นชั้นเลวและเลวมากเพิ่ม สูงขึ้น

ภาพที่ 1 สถิติผู้ต้องราชทัณฑ์ทั่วประเทศจำแนกตามชั้นของนักโทษเด็ดขาด

ที่มา: กรมราชทัณฑ์, 2552

จากแผนภาพสะท้อนให้เห็นว่าจำนวน ผู้ต้องขังชั้นเลวและเลวมาก มีเปอร์เซ็นต์ที่สูงขึ้น โดยชั้นเลวมีอัตราเพิ่มขึ้น ร้อยละ 8.67 และชั้น

เพิ่มขึ้น ร้อยละ 1.75 แบ่งออกเป็นชั้นเลว ที่มีจำนวน 7,011 คน เมื่อปี พ.ศ.2542 เป็น 43,455 คน และชั้นเลวมาก จำนวนเพียง 561 คน

เป็น 6,755 คน (ข้อมูล ณ เดือนธันวาคม พ.ศ. 2562) ซึ่งผู้ต้องขังที่อยู่ในชั้นนี้เป็นกลุ่มที่ยากต่อการแก้ไข และมีความเสี่ยงสูงต่อการกลับไปกระทำผิดซ้ำเมื่อปล่อยตัวพ้นโทษออกไปเป็นที่น่าสนใจว่า เหตุใดจึงมีจำนวนผู้ต้องขังที่จัดอยู่ในกลุ่มผู้ต้องขังชั้นเลวและชั้นเลวมากเพิ่มขึ้น โดยไม่สามารถปรับเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรมให้ประพฤติปฏิบัติตามบรรทัดฐานทางสังคมได้ บางรายซึ่งถูกจับกุมแล้วยังไม่เข็ดหลาบเมื่อถูกปล่อยตัวพ้นโทษมาแล้วกลับมาก่อทำผิดซ้ำ และยังกระทำผิดวินัยของเรือนจำจนต้องถูกลดชั้น ที่ผ่านมารกรมราชทัณฑ์ยังไม่มีโปรแกรมในการแก้ไขและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมผู้ต้องขังที่ยากต่อการแก้ไขอย่างชัดเจน และการศึกษาวิจัยในประเด็นนี้ยังมีอยู่อย่างจำกัดในประเทศไทย ซึ่งเป็นสิ่งที่กรมราชทัณฑ์ควรดำเนินการศึกษาข้อมูลอย่างจริงจังเพื่อนำไปสู่แนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพ

■ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการลดชั้นผู้ต้องขัง

ในอดีตการจัดชั้นผู้ต้องขังเป็นไปตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 มาตรา 11 บัญญัติว่า รัฐมนตรี มีอำนาจแยกประเภทและชั้นของผู้ต้องขัง และวางเงื่อนไขในการย้ายจากประเภทหรือชั้นหนึ่งไปยังอีกประเภทหรือชั้นหนึ่งโดยวิธีเลื่อนชั้นหรือลดลง ตลอดจนการปฏิบัติต่าง ๆ สำหรับผู้ต้องขังคนต้องขังและคนฝาก ให้แยกต่างหากจากนักโทษเด็ดขาดเท่าที่จะกระทำได้ การจัดชั้นผู้ต้องขังกำหนดไว้เฉพาะผู้ต้องขังที่คดีเสร็จเด็ดขาดแล้วเท่านั้น การจัดชั้นผู้ต้องขังตามกฎหมายกระทรวงมหาดไทย

หมวด 2 ว่าด้วยเรื่องนักโทษเด็ดขาดข้อ 44 ออกตามความในมาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 บัญญัติว่า กำหนดชั้นของนักโทษเด็ดขาดไว้ 6 ชั้น คือ (1) ชั้นเยี่ยม (2) ชั้นดีมาก, (3) ชั้นดี, 4. ชั้นกลาง, (5) ชั้นเลว และ (6) ชั้นเลวมาก และกฎกระทรวงมหาดไทยข้อ 45 กำหนดหลักเกณฑ์การจัดชั้นนักโทษเด็ดขาดไว้ ดังนี้ นักโทษเด็ดขาดที่เข้ามาอยู่ในชั้นกลางจนกว่าจะมีการเลื่อนหรือลดชั้นเว้นแต่ได้เคยต้องโทษมาแล้วและมาต้องโทษจำคุกในคราวนี้ภายใน 5 ปี นับแต่วันพ้นโทษคราวก่อนกับความผิด 2 คราวนั้นไม่ใช่ความผิดฐานลหุโทษหรือประมาทอยู่ในชั้นเลว หลักปฏิบัติในการเลื่อนชั้นและลดชั้นผู้ต้องขังเป็นไปตามระเบียบที่กรมราชทัณฑ์กำหนด โดยปัจจุบันปฏิบัติตามระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการเลื่อนชั้นและลดชั้นนักโทษเด็ดขาด พ.ศ. 2536 มีทั้งหมด 20 ข้อ และปฏิบัติตามหนังสือสั่งการกรมราชทัณฑ์เกี่ยวกับเรื่องการเลื่อนชั้นและการลดชั้น นักโทษเด็ดขาด รวมทั้งได้จัดทำหนังสือคู่มือการปฏิบัติงานด้านทัณฑปฏิบัติสำหรับเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานใช้เป็นคู่มือในการทำงาน (กรมราชทัณฑ์, 2547)

แต่ในปัจจุบัน ตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 (2560) ได้กำหนดให้อธิบดีมีอำนาจจัดให้มีระบบการจำแนกลักษณะของผู้ต้องขัง โดยให้คำนึงถึงโทษและพฤติการณ์ในการกระทำ ความผิด ลักษณะความผิด ความรุนแรงของคดี การกระทำ ความผิดที่ได้กระทำมาก่อนแล้ว ความประพฤติ และวินัยในระหว่างคุมขัง ตลอดจนระยะเวลากำหนดโทษคุมขังที่เหลืออยู่ของผู้ต้องขังดังกล่าว ตลอดจนมีอำนาจย้ายผู้ต้องขังตามระบบการจำแนกและการแยกคุมขังดังกล่าวด้วย

ส่วนกฎกระทรวงกำหนดประโยชน์ของนักโทษเด็ดขาด และเงื่อนไขที่นักโทษเด็ดขาด ซึ่งได้รับการลดวันต้องโทษจำคุกหรือการพักการลงโทษและได้รับการปล่อยตัวต้องปฏิบัติ พ.ศ. 2562 ซึ่งได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ลงวันที่ 14 มกราคม พ.ศ. 2563 เล่ม 137 ตอนที่ 3 ก อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 7 วรรคหนึ่ง มาตรา 52 วรรคสอง และมาตรา 53 วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม โดยได้รับความเห็นชอบ จากคณะกรรมการราชทัณฑ์ออกกฎกระทรวงไว้ ดังต่อไปนี้ หมวด 1 บททั่วไป

ข้อ 2 การแบ่งชั้นนักโทษเด็ดขาดมีดังต่อไปนี้

- (1) ชั้นเยี่ยม
- (2) ชั้นดีมาก
- (3) ชั้นดี
- (4) ชั้นกลาง
- (5) ชั้นต้องปรับปรุง
- (6) ชั้นต้องปรับปรุงมาก

และโดยกำหนดหลักเกณฑ์ เงื่อนไข และวิธีการ การจัดชั้น และการเลื่อนชั้นนักโทษเด็ดขาด ให้นำพฤติการณ์การทำความผิด ลักษณะความผิดความรุนแรงของคดี การกระทำความผิดที่ได้กระทำมาก่อนแล้ว ความประพฤติ และวินัยในระหว่างคุมขัง มาประกอบการพิจารณาจัดชั้น และเลื่อนชั้นนักโทษเด็ดขาด กรมราชทัณฑ์ จึงกำหนดแนวทางการปฏิบัติงาน

ตารางที่ 1 สถิติการจับกุมคดียาเสพติดทั่วประเทศเมื่อเปรียบเทียบระหว่าง พ.ศ. 2557-2561

ยาเสพติด	ข้อมูล	พ.ศ.				
		2557	2558	2559	2560	2561
ยาบ้า	จำนวนคดี	154,526	119,916	120,816	132,410	171,678
	ของกลาง (ล้านเม็ด)	112.22	112.08	124.75	248.16	539.76
ไอซ์	จำนวนคดี	11,463	10,952	18,050	15,532	19,313
	ของกลาง (กิโลกรัม)	1,038.98	1,147.09	2,315.37	6,184.84	18,821.24
เฮโรอีน	จำนวนคดี	1,097	914	857	772	1,125
	ของกลาง (กิโลกรัม)	371.23	237.12	334.30	646.30	1,189.58
โคเคน	จำนวนคดี	144	73	68	58	64
	ของกลาง (กิโลกรัม)	29,352	56.73	54.97	41.25	53.60
กัญชาแห้ง	จำนวนคดี	13,958	11,897	11,313	8,629	8,584
	ของกลาง (กิโลกรัม)	32,206.98	25,197.42	31,878.05	31,701.70	44,143.55
พืชกระท่อม	จำนวนคดี	15,314	23,080	23,597	20,560	18,315
	ของกลาง (กิโลกรัม)	55,562.82	73,345.09	89,931.49	94,425.37	73,648.88
คีตาหมิ่น	จำนวนคดี	178	-	413	295	430
	ของกลาง (กิโลกรัม)	40.07	-	142.96	549.90	1,123.66

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, 2561

ระบบการจัดชั้นผู้ต้องขังในต่างประเทศ

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบการกำหนดชั้นผู้ต้องขังของไทย ญี่ปุ่น และอังกฤษ

ประเด็น	ไทย	ญี่ปุ่น	อังกฤษ
ประเด็นที่ใช้พิจารณาการแบ่งชั้น/กลุ่ม	คำนึงถึงการกระทำความผิดที่ได้กระทำมาก่อนแล้ว และ ความประพฤติและวินัยในระหว่างคุมขัง ตลอดจนความก้าวหน้าในการพัฒนาตนเอง จากการเข้ารับการอบรม โปรแกรมต่างๆ	กำหนดตามพฤติกรรมของผู้ต้องขังแต่ละคน เช่น ความตั้งใจในการทำงาน ความประพฤติ ความรับผิดชอบ	RISK AND NEED การประเมินจากความเสี่ยงที่จะก่ออันตรายต่อสังคมหาก โดยเฉพาะจะเน้นในกลุ่มผู้กระทำความผิดที่เป็นกลุ่มผู้ต้องขังที่มีความรุนแรงที่จำเป็นจะต้องมีการจำแนกเพื่อการควบคุมตามประเภทเรือนจำให้เหมาะสม รวมถึงการควบคุมเพื่อการพัฒนาพฤติกรรมนิสัยและแก้ไข
จำนวนการแบ่งชั้น	6 ชั้น ชั้นเยี่ยม ชั้นดีมาก ชั้นดี ชั้นกลาง ชั้นเลว ชั้นเลวมาก	4 เกรด เกรด 1 เกรด 2 เกรด 3 เกรด 4	4 ประเภท A B C D
สิทธิประโยชน์จากชั้นผู้ต้องขัง	เชื่อมโยงกับสิทธิประโยชน์ต่างๆ ในระหว่างคุมขัง ดังนี้ (1) ได้รับความสะดวกในการเรือนจำตามระเบียบกรมราชทัณฑ์ (2) เลื่อนชั้น (3) ได้รับแต่งตั้งให้มีตำแหน่งหน้าที่ช่วยเหลือเจ้าพนักงานเรือนจำ (4) ลาไม่เกินเจ็ดวันในคราวหนึ่ง (5) ลดวันต้องโทษจำคุก (6) ลดวันต้องโทษจำคุกจากงานสาธารณะ (7) พักการลงโทษ (8) ได้รับการพิจารณาอนุญาตให้ออกไปฝึกวิชาชีพในสถานประกอบการหรือรับการศึกษาวรรณนอกเรือนจำโดยมีหรือไม่มีผู้ควบคุมก็ได้	สำหรับสิทธิประโยชน์ที่ผู้ต้องขังจะได้รับจากการเลื่อนชั้น คือ การให้โอกาสแก่ผู้ต้องขังได้ดำเนินชีวิตอย่างเป็นอิสระ การได้รับสิทธิในด้านการติดต่อ กับสังคมภายนอกและการสั่งซื้อสิ่งของเครื่องใช้ส่วนตัวมากขึ้น ตลอดจนการอำนวยความสะดวกในเรื่องของใช้ส่วนตัวให้เป็นต้น	1. ผู้ต้องขังประเภท A คือ ผู้ต้องขังที่มีพฤติกรรมที่จะหลบหนีจะก่ออันตรายร้ายแรง จะถูกควบคุมในเรือนจำความมั่นคงสูงสุด 2. ผู้ต้องขังประเภท B คือ อาจมีพฤติกรรมที่สร้างความลำบากในการควบคุม จึงควบคุมในเรือนจำประเภทความมั่นคงสูง 3. ผู้ต้องขังประเภท C คือ ผู้ต้องขังที่มีอันตรายต่อสังคมภายนอกอยู่ในระดับต่ำต้องอยู่ในประเภทเรือนจำแบบกึ่งเปิด 4. ผู้ต้องขังประเภท D คือ ผู้ต้องขังที่มีความอันตรายต่อสังคมภายนอกในระดับต่ำ ซึ่งจะถูควบคุมอยู่ภายในเรือนจำประเภทเรือนจำความมั่นคงต่ำ หรือเรือนจำแบบเปิด

ที่มา: กรมราชทัณฑ์, 2552.

ด้านการเลื่อนชั้นนักโทษเด็ดขาด โดยให้ถือปฏิบัติตามแนวทางนี้

ส่วนระบบการจัดชั้นผู้ต้องขังของงานราชทัณฑ์ในประเทศต่าง ๆ พบว่า มีรูปแบบที่คล้ายกัน ในหลายมิติ ทั้งในด้านประเด็นที่ใช้พิจารณาในการแบ่งชั้น และสิทธิประโยชน์ที่เชื่อมโยงในการจัดชั้น แต่แตกต่างกันในด้านจำนวนชั้นที่กำหนด ที่ส่วนใหญ่ในประเทศญี่ปุ่น และประเทศอังกฤษจะกำหนดไว้ 4 ชั้น โดยจัดเป็นเกรด รายละเอียดปรากฏตามตาราง

■ วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาการวิจัยแบบผสมผสาน (mixed method) ทั้งในวิธีการศึกษา ในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ (1) การศึกษาในเชิงปริมาณ (quantitative method) ศึกษาจากข้อมูลพื้นฐานหรือปัจจัยส่วนบุคคลจากข้อมูลทุติยภูมิ (secondary data) ที่เก็บในระบบข้อมูลผู้ต้องขังทางคอมพิวเตอร์ (กรมราชทัณฑ์, 2563) เช่น เพศ อายุ จำนวนครั้งที่กระทำผิด ลักษณะความผิด การศึกษาอาชีพ ฯลฯ โดยเก็บข้อมูลจากกลุ่มประชากรทั้งหมด คือ ผู้ต้องขังชั้นเลวมาก ซึ่งมีจำนวน 7,889 คน (ข้อมูล ณ พฤษภาคม พ.ศ. 2563) จากนั้นนำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์และประมวลผลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่ออธิบายถึงข้อมูลเบื้องต้นของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งวิธีการทางสถิติที่ใช้ ได้แก่ ร้อยละ ค่ากลาง และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อบรรยายลักษณะทั่วไปของกลุ่มประชากร นำเสนอในรูปแบบของตารางแจกแจงความถี่ (2) วิธีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) กลุ่มผู้ต้องขังชั้นเลวมาก จากทัณฑสถานบำบัด

พิเศษกลาง เรือนจำกลางบางขวาง เรือนจำกลางคลองเปรม จำนวนแห่งละ 5 คน รวมจำนวน 15 คน และการประชุมกลุ่มย่อย (focus group) เจ้าหน้าที่เรือนจำที่ปฏิบัติหน้าที่ด้านการแก้ไขผู้ต้องขัง จำนวนแห่งละ 10-15 คน รวมจำนวน 33 คน

■ ผลการศึกษาวิจัย

จากการศึกษาวิจัยทั้งในเชิงปริมาณ และคุณภาพ สรุปประเด็นที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. ข้อมูลลักษณะทางประชากรของผู้ต้องขังชั้นเลวมาก

วิธีการศึกษาข้อมูลในเชิงปริมาณ ใช้ข้อมูลทุติยภูมิที่มีการจัดเก็บในฐานข้อมูลผู้ต้องขังด้วยระบบคอมพิวเตอร์ของกองยุทธศาสตร์และแผนงาน กรมราชทัณฑ์ จากข้อมูลปัจจุบันพบว่า มีจำนวนกว่า 7,352 คน และการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) ผู้ต้องขังชั้นเลวมาก จำนวน 15 ราย พบว่า ผู้ต้องขังชั้นเลวมาก มีลักษณะทางประชากรร่วมกัน

ผลการศึกษาทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ พบว่า โดยส่วนใหญ่มีประวัติการกระทำผิดตั้งแต่เป็นเยาวชน จากรัฐสถานพินิจสุ่กำแพงเรือนจำ สอดคล้องกับผลการศึกษาของเพลินใจ แต่เกษม (2549) ในเรื่องเบื้องหลังชีวิตของอาชญากรมืออาชีพ ที่ผู้ต้องขังจะมีความเกี่ยวข้องกับอบายมุขและยาเสพติดตั้งแต่อายุน้อย มีการศึกษาเพียงระดับประถมศึกษาและถูกไล่ออกจากโรงเรียน กระทำผิดและถูกจำคุกในปัจจุบัน ช่วงอายุ 26-35 ปีโดยอายุน้อยที่สุดคืออายุ 22 ปี และอายุมากที่สุดคืออายุ 85 ปี กำหนดโทษจำคุก ต่ำที่สุดคือจำคุกเพียง

2 เดือน และมากที่สุด คือจำคุก 45 ปี

การตกเป็นผู้ต้องขังชั้นเลวมากจะแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มหลัก ๆ คือ กระทำผิดซ้ำเกิน 3 ครั้งขึ้นไป และกระทำผิดวินัยในเรือนจำ ซึ่งสัดส่วนของกลุ่มที่กระทำผิดซ้ำเกิน 3 ครั้งขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 96.3 มีเพียงร้อยละ 3.7 ที่กระทำผิดวินัยในเรือนจำ ตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 โดยส่วนใหญ่ผู้ต้องขังชั้นเลวมากที่กำหนดโทษจำคุกระยะสั้น เป็นกลุ่มที่กระทำผิดวินัยในเรือนจำ ในความผิดฐานนำสิ่งของต้องห้ามเข้าเรือนจำทำให้ถูกลงโทษทางวินัย และถูกดำเนินคดีทางอาญาเพิ่มโทษจำคุก กระทำผิดต่อพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 ทั้งความผิดฐานลักลอบนำสิ่งของต้องห้ามเข้าเรือนจำและการหลบหนีจากสถานที่คุมขัง

กระบวนการ/รูปแบบของตกเป็นผู้ต้องขังชั้นเลวมาก

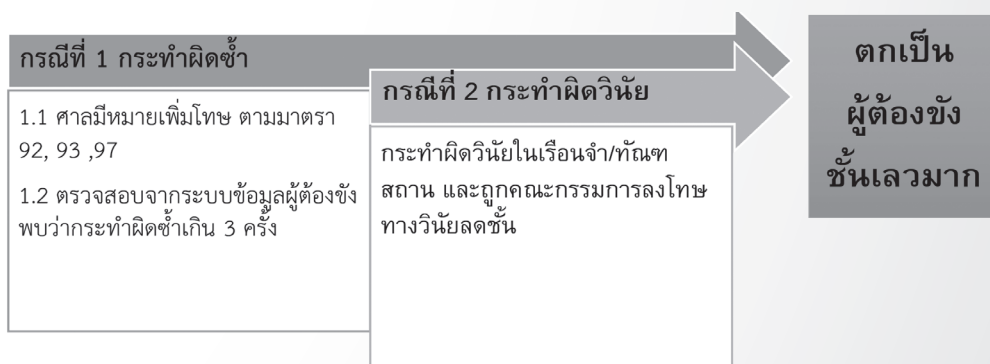
การถูกลดชั้นเป็นผู้ต้องขังชั้นเลวมาก มี 2 รูปแบบ คือ

1. การถูกลดชั้นจากการกระทำผิดซ้ำเกิน 3 ครั้ง

1.1 เมื่อถูกส่งตัวเข้ามาคุมขังในเรือนจำ/ทัณฑสถาน หากเป็นกรณีที่ผู้ต้องขังกระทำผิดซ้ำตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 92, 93 และพระราชบัญญัติยาเสพติดมาตรา 97 หรือกฎหมายอื่นที่ระบุให้เป็นการเพิ่มโทษ แล้วกลับมากระทำผิดซ้ำภายใน 5 ปี เมื่อศาลมีใบแดงแจ้งโทษ จะถูกระบุชั้นอัตโนมัติโดยส่วนทัณฑปฏิบัติของเรือนจำ

1.2 วิธีการของราชทัณฑ์ที่ระบุได้ว่ากระทำผิดซ้ำจากฐานระบบข้อมูลผู้ต้องขัง

ภาพที่ 2 รูปแบบการตกเป็นผู้ต้องขังชั้นเลวมาก

โดยการตรวจสอบผ่านระบบฐานข้อมูลผู้ต้องขังจากกองยุทธศาสตร์และแผนงาน กรมราชทัณฑ์ ระบบข้อมูล Data Exchange Center (DXC) ของกระทรวงยุติธรรม

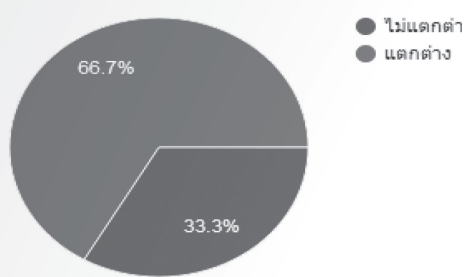
2. การถูกลดชั้นจากการกระทำผิดวินัย

ในเรือนจำรอคำสั่งคณะกรรมการลงโทษทางวินัยระเบียบของการเลื่อนชั้นถ้าทำร้ายสาหัสจะตกเป็นชั้นเลว ส่วนชั้นเลวมาก คือหนักุมประพฤติทำร้ายผู้อื่นถึงแก่ความตายหนีเรือนจำ สิ่งของต้องห้าม จะโดนลดชั้นเป็นชั้นเลวมาก

3. ผลการศึกษาจากการประชุมกลุ่มย่อย
เจ้าหน้าที่ (focus group)

จากการประชุมกลุ่มย่อยเจ้าหน้าที่เรือนจำ/
ทัณฑสถานกลุ่มเป้าหมาย 3 แห่ง ประกอบด้วย
เรือนจำ กลางบางขวาง เรือนจำกลางคลองเปรม
และทัณฑสถานบำบัดพิเศษกลาง รวม 33 คน
ในด้าน การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังชั้นเลวมากและ
แนวทางในการพัฒนาพฤติกรรมเสีย สามารถสรุป
ประเด็นสำคัญในภาพรวมได้ดังนี้

ภาพที่ 3 การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังชั้นเลวมาก

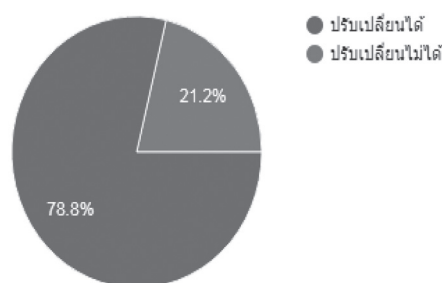

จากประสบการณ์ในควบคุมและแก้ไข
ผู้ต้องขัง คุณเห็นว่าพฤติกรรมผู้ต้องขังใน
แต่ละชั้นมีความแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร

เหตุผลที่แตกต่าง ส่วนใหญ่เห็นว่ากลุ่มที่
ตกเป็นชั้นเลวมากส่วนใหญ่จะมีกำหนดโทษ
จำคุกน้อย ไม่มีระเบียบวินัยเพราะผู้ต้องขังชั้นที่
สูงกว่าพยายามรักษาสีทึบประโยชน์ของตนเอง
ส่วนกลุ่มที่เป็นชั้นเลวและชั้นเลวมาก มักจะขาด
ความสนใจในการเลื่อนชั้น ไม่สนใจสิทธิประโยชน์
และมักเป็นกลุ่มกระทำผิดวินัยเรือนจำ จึงยาก
ต่อการปกครอง ผู้ต้องขังที่อยู่ในชั้นนี้มาจากการ
ประพฤติตนไม่ถูกระเบียบ ละเมิดข้อบังคับต่าง ๆ
กฎระเบียบของเรือนจำ/ทัณฑสถาน ซึ่งผู้ต้องขัง
ในชั้นเลวลงมาหากมีกำหนดโทษสูง ส่งผลให้
ผู้ต้องขังไม่สนใจเรื่องชั้นอีกต่อไปเพราะคิดว่า
อีกนานกว่าตนเองจะได้รับการพ้นโทษ ผู้ต้องขัง

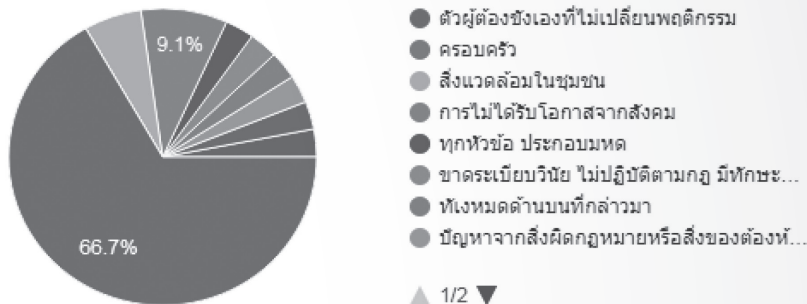
กลุ่มนี้จึงยากต่อการควบคุมอาจจะไปกระทำ
ผิดซ้ำอีกได้ สอดคล้องกับการศึกษาของ วสันต์
สิงคเสลิต (2543) ในเรื่องการสร้างวินัยผู้ต้องขัง
ด้วยระบบการตัดคะแนนความประพฤติ ซึ่งการ
กำหนดชั้นของผู้ต้องขังนั้นส่วนหนึ่งเป็นมาตรการ
ควบคุมผู้ต้องขังให้ประพฤติตนเหมาะสม อยู่ใน
ระเบียบเพื่อจะได้รับสิทธิต่าง ๆ อันเป็นประโยชน์
ต่อผู้ต้องขังให้พ้นโทษเร็ว ฉะนั้นผู้ต้องขังชั้นเลว
ลงมา จึงเป็นกลุ่มที่ต้องเฝ้าระวัง แต่ก็ไม่ถึงขั้น
ต้องระวังเป็นพิเศษ

ภาพที่ 4 ผู้ต้องขังชั้นเลวมากสามารถปรับเปลี่ยน
ทัศนคติหรือพฤติกรรมได้หรือไม่ เพราะเหตุใด

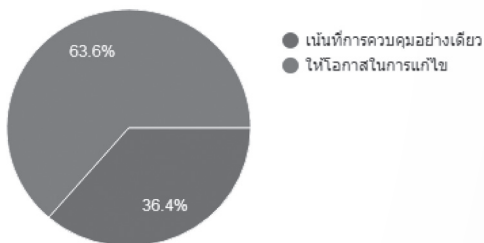
อย่างไรก็ตามส่วนใหญ่ยังมีความเชื่อ ผู้ต้องขัง
ชั้นเลวมากสามารถปรับเปลี่ยนได้ การที่จะ
ปรับเปลี่ยนใครคนใดคนหนึ่งได้ ต้องขึ้นอยู่กับ
ความคิด ทัศนคติแต่ต้องใช้ระยะเวลา
และกิจกรรมที่สามารถช่วยให้ผู้ต้องขังสามารถ
ปรับเปลี่ยนความคิดได้ต้องมุ่งเน้นที่การปลูกฝัง
จิตสำนึก ความเสียสละ ค่านิยม สังคม วัฒนธรรม
มากกว่าการฝึกวิชาชีพเพียงด้านเดียวและต้อง
ใช้เวลามากกว่าปกติ ซึ่งผู้ต้องขังชั้นเลวมาก
ส่วนใหญ่มักจะมีพฤติกรรมเรียกร้องความสนใจ
ต้องการการยอมรับจากกลุ่ม หากไม่ได้รับการ
ยอมรับแล้วมักจะมีพฤติกรรมที่จะทำให้กลุ่ม
ยอมรับ เช่น ทำผิดระเบียบเรือนจำเพื่อให้ผู้ต้องขัง
อื่นเห็นว่าตนแน่จริง

ภาพที่ 5 ปัจจัยใดบ้างที่ส่งผลให้ผู้ต้องขังถูกลดชั้นและตกเป็นผู้ต้องขังชั้นเลวมาก

▲ 1/2 ▼

ภาพที่ 6 กรมราชทัณฑ์ควรเน้นที่การควบคุม หรือควรให้ความสำคัญกับการแก้ไข

แรงงานมาก ผลตอบแทนต่ำ ผู้ต้องขังเมื่ออยู่ข้างนอกไม่สามารถทำได้เพียงลำพังหรือทำก็ไม่พอเลี้ยงชีพตนเองและครอบครัว

บทสรุป

โดยสรุป ระบบการจัดชั้นผู้ต้องขังเป็นกระบวนการหนึ่งตามหลักทัณฑวิทยาในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังเพื่อสร้างแรงจูงใจในการประพฤติตนตามกฎหมายระเบียบของเรือนจำ และอยู่ในกรอบของระเบียบวินัย เพื่อเตรียมพร้อมในการกลับคืนสู่สังคมให้เป็นบุคคลที่เคารพต่อกฎหมายบ้านเมือง จึงเชื่อมโยงกับการได้รับประโยชน์ในการปล่อยตัวออกไปก่อนครบกำหนดโทษ ด้วยวิธีการพักการลงโทษ หรือลดวันต้องโทษจำคุก ดังนั้น แม้ผู้ต้องขังชั้นเลวมากจะยากต่อการแก้ไข แต่เจ้าหน้าที่เรือนจำส่วนใหญ่ยังเห็นว่า บุคคลดังกล่าวยังสามารถปรับปรุงแก้ไขพฤติกรรมตนเองได้ แม้จะใช้ระยะเวลาและทรัพยากรที่มากกว่ากลุ่มอื่นๆ ดังนั้น การควบคุมเพื่อลงโทษอย่างเดียวไม่ใช่ทางออกในการแก้ไขปัญหานี้ แต่จะยิ่งสร้างปัญหาในอนาคต ดังนั้นจึงควรสร้างโปรแกรมการแก้ไขเฉพาะ

กรมราชทัณฑ์มีภารกิจในการควบคุมแก้ไขพฤติกรรมผู้ต้องขัง หากเน้นเรื่องการควบคุมผู้ต้องขังก็จะมีจำนวนมากขึ้น เมื่อครบกำหนดการควบคุมปล่อยตัวออกไปก็เกิดการกระทำผิดซ้ำและกลับเข้ามาอีกหากในกระบวนการควบคุมมีการแก้ไขที่ชัดเจนเช่นการฝึกวิชาชีพที่เป็นความต้องการของตลาดจริง ๆ ผู้ต้องขังมีความรู้ในวิชาชีพหลากหลายวิชาเมื่อปล่อยตัวออกไปก็สามารถไปประกอบอาชีพได้จริง ทำให้ได้รับการยอมรับจากครอบครัวและสังคม กรมราชทัณฑ์ควรกล้าฝึกวิชาชีพหรือจัดหาแรงงานรับจ้างที่เกิดประโยชน์ต่อตัวผู้ต้องขังจริง ๆ งานที่ให้ผู้ต้องขังทำทุกวันนี้นั้นล้าสมัย พับถุงกระดาษ งานประดิษฐ์ เย็บปักถักร้อย เป็นงานที่ใช้

(specific program) ให้ผู้ต้องขังกลุ่มนี้เห็นคุณค่าในตนเอง ควรให้โอกาสในการพัฒนา และเน้นการฝึกอบรมวินัยโดยเข้มข้น ตลอดจนออกแบบโปรแกรมเฉพาะสำหรับผู้ต้องขังชั้นเลวและชั้นเลวมากเพื่อพัฒนาศักยภาพ และสะท้อนให้เห็นคุณค่าในตนเองว่าสามารถเปลี่ยนแปลงชีวิตให้ดีขึ้นได้

■ ข้อเสนอแนะจากการศึกษาวิจัย

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 กรมราชทัณฑ์ควรมีการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังเพื่อแยกการควบคุมตามชั้น เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการควบคุมและแก้ไขผู้ต้องขังให้เหมาะสมกับพฤติกรรมของกลุ่มต่างๆ เนื่องจากผู้ต้องขังที่อยู่ในชั้นดีขึ้นจะไปจะลักษณะที่ปฏิบัติตามกฎระเบียบเรือนจำมากกว่า ดังนั้น รูปแบบวิธีการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังควรมีความแตกต่างกัน และป้องกันการเรียนรู้พฤติกรรมในเชิงลบ

1.2 กรมราชทัณฑ์ควรมีนโยบายในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังชั้นที่ถูกลดชั้นอย่างชัดเจน และสร้างแรงจูงใจในด้านต่างๆ เพิ่มมากขึ้นเพื่อให้เล็งเห็นถึงสิทธิและประโยชน์ที่พึงได้จากการปฏิบัติตามกฎระเบียบวินัยของเรือนจำ

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

2.1 เรือนจำและทัณฑสถานควรเน้นการให้ทีมสหวิชาชีพให้ความสำคัญกับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังที่ยากต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเป็นลำดับแรก

2.2 ควรมีการออกแบบโปรแกรมแก้ไขเฉพาะสำหรับผู้ต้องขังชั้นเลวมาก ทั้งกลุ่มที่กระทำผิดซ้ำเกิน 3 ครั้ง (habitual offender)

กระทำผิดวินัยในเรือนจำ และกลุ่มที่มีพฤติกรรมเป็นภัยอันตรายต่อสังคมซึ่งควรมีการทดลองนำร่องดำเนินการเพื่อประเมินผลการนำไปใช้จริง

3. ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

3.1 ควรมีการศึกษาถึงระบบการเลื่อนชั้นผู้ต้องขังในงานราชทัณฑ์ประเทศต่างๆ ที่สามารถนำมาปรับใช้ในงานราชทัณฑ์ไทย

3.2 ควรมีการศึกษาเพื่อออกแบบโปรแกรมเฉพาะสำหรับการแก้ไขพัฒนาพฤติกรรมผู้ต้องขังชั้นเลวมาก เพื่อปรับเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรมในปฏิบัติตามกฎระเบียบ และไม่กลับไปกระทำผิดซ้ำ

■ บรรณานุกรม

- กรมราชทัณฑ์ (2547). *มาตรฐานการเลื่อนลดชั้นนักโทษ*. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.
- กรมราชทัณฑ์. (2552). *ระบบการจัดชั้นผู้ต้องขังในต่างประเทศ*. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.
- กรมราชทัณฑ์. (2562). *สถิติผู้ต้องราชทัณฑ์ทั่วประเทศจำแนกตามชั้นของนักโทษเด็ดขาด*. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.
- กรมราชทัณฑ์. (2563). *สถิติการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องราชทัณฑ์*. ค้นเมื่อ 1 พฤษภาคม 2563, จาก <http://www.correct.go.th/recstats/index.php/th/Home>
- พรชัย ชันดี และคนอื่นๆ. (2543). *ทฤษฎีและงานวิจัยทางอาชญาวิทยา* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: บุ๊คเน็ต.
- พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ 2560. (2560). *ราชกิจจานุเบกษา*, 173(3ก), 1.
- เพลินใจ แต่เกษม. (2549). *เบื้องหลังชีวิตของอาชญากรมืออาชีพ*. กรุงเทพฯ: กรมราชทัณฑ์.

สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบ
ปรามยาเสพติด. 2561. สถิติการจับกุมคดียา
เสพติดทั่วประเทศเมื่อเปรียบเทียบระหว่าง
พ.ศ. 2557-2561. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.
วสันต์ ลิขิตเสถิต. (2543). *การสร้างวินัยผู้ต้องขัง
ด้วยระบบการตัดคะแนนความประพฤติ:
กรณีศึกษาเรือนจำกลาง. อุดรธานี: โรงพิมพ์
มหาวิทยาลัยรามคำแหง.*

